

Hangodi László

A tapolcai iskolamúzeumban

Kedves Olvasók, tisztelt Szerkesztőség!

A múzeumoknak fontos szerepük van az emberiség tudásának és kultúrájának a megőrzésében és átadásában. Az oktatás különböző diszciplínái számára is figyelemre érdemes, kihagyhatatlan forrást jelentenek.

Az a látogató, aki átlépi a tapolcai iskolamúzeum képzeletbeli idővonalként is felfogható küszöbét, két szempontból is egyedülálló helyre érkezik. Az egyik ilyen különlegesség maga az épület, amely részben a XVI–XVII. századi tapolcai végvár falmaradványainak és kőanyagának felhasználásával épült az 1700-as évek első harmadában. Bár a középkori okleveles említésekből tudjuk, hogy városunkban már a XIV. században működött partikuláris plébániai iskola, ez az épület Tapolca város legrégebbi fennmaradt iskolaépülete, amely két évszázadon át volt az alaptudományok elemi szintű oktatásának szellemi műhelye. A másik egyedülálló jellemzője az a funkció, amely három évszázad óta azonos. Falai között 1884-ig folyt a népiskolai és elemi iskolai oktatás, később tanítólakás lett, majd ezután 1982-től iskolamúzeumként működött, és működik máig. A látogatók zömét kitevő iskoláskorú vendégek ma is tanulnak itt. Szemlélhetik, gondolatban átélhetik a déd- és ükszüleik iskolai életének tárgyi emlékeit, ízelítőt kaphatnak az iskolai mindennapok jellegéről, hangulatáról.

Az érkező először a zsbongóba lép be. Itt kezdődik a XX. század eleji elemi iskolai mindennapok világát megelevenítő tárlat. A falakon ruhafogas, azon a hajdani kisdíákokat idéző tarisznyák, sétabotok függenek, a sarokban kézmosó lavór háromlábú állványon, átellenben pedig a régi idők szerény öltözetű, szegényes külsejű iskolásait megjelenítő két életnagyságú bábu: egy kislány és egy kisfiú barátságos figurája. Érdemes elidőzni az id. Lóczy Lajos földrajztudós munkáját dicsérő, 1902-ből származó Balaton-térkép előtt, amely Tapolca vidékét ábrázolja a korabeli állapotok szerint. Körös-körül színes természetrajzi bemutató tablókat, olvasási gyakorlótáblát és régi gyermekjátékokat – nádi hegedűt, bűgattyút, bilickét, csuhébabát, rongylabdát és csúzlit – is fellelhet a figyelmes múzeumlátogató.

A reprezentatív tárlatrész a tanterem. A korabeli és egykor zsúfolt iskolapadokban foglalt helyet a hajdani hat évfolyam nebulóinak sokasága, akikkel osztatlan módon foglalkoztak egykor a kántortanító és segédtanítóik. Az ajtótól jobbra a fogason a tanító kalapja és sétapálcája, a katedrán nyitva az 1900-as évek elejéről való osztálykönyv, ott a kalamáris, a tapper és a mogyoróvessző. Az iskolai nap közös imával és énekléssel kezdődött. A harmónium felett a *Himnusz* nagyméretű, míves kottája, a hangszer kottatartóján énekek és megzenésített versek láthatók, köztük Petőfi Sándor *Füstbe ment terv* című műve. Körben a falakon természettudományi, szám- és mennyiség-tani szemléltető képek és mozgalmas magyar történelmi személyek és események színes olajnyomatai a tatárjárástól, Hunyadi Jánoson és a Munkács várát védő Zrínyi Ilonán át az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc romantika korabeli jeleneteinek ábrázolásáig. Tanulságos figyelmesen szemlélődni a tanítói pulpitus mögött függő, nagyméretű Európa-térkép előtt, amelyet Kogutowitz Manó készített 1893-ban. Az iskolai szekrénybe bepillantva régi tankönyveket, palatáblákat és tintatartókat láthatunk.

Az 1770-es években e falak között kezdte alsó fokú iskolai tanulmányait Batsányi János, Tapolca szülőtte, a magyar felvilágosodás korának később híres költője. A Batsányi-emlékszoba tisztelgés munkássága és életműve előtt. Az itt látható két enteriőr közül a dolgozószoba-sarok Batsányi pályájának attribútumaival életének főbb állomáshelyeire utal. Az íróasztaltól mintha éppen most lépett volna csak el a költő. Írásainak, levelezéseinek életszerű rendetlenségében ott leljük a bonapartista irányultságát szimbolizáló

Napóleon-plakettet, az 1809-es császári proklamációt, amelynek egyik fordítója ő volt. Ámor és Psziché szobra feleségével, a bécsi születésű költőnővel, Baumberg Gabriellával megélt és leélt múlhatatlan szerelmére emlékeztet. A tapolcai múzeum gyűjteményében négy olyan eredeti relikvia található, amelyek közvetlenül kötődnek Batsányi Jánoshoz. Két könyv a költő egykori könyvtárából, a Martinovics-féle összeesküvést követő bírósági eljárás órá vonatkozó latin nyelvű vádirata és Batsányi eredeti síremléke. E sírjelet maga a költő készítette linzi száműzetése idején, amikor felesége 1835 nyarán elhunyt. Batsányi János tíz évvel élte túl Gabriellát, majd közös sírban nyugodtak 1934-ig. Ekkor exhumálták őket, és hamvaikat Tapolcára szállították, ahol díszsírhelyben nyertek végső nyugalomát. A régi sírkő később a múzeumba került, és most egy korabeli nyomat segítségével egy linzi temetői enteriőr keretében található e becses relikvia.

A negyedik kiállítóteremben a XVII. századtól kezdődően a XX. század első harmadáig készült taneszközök, szemléltetőeszközök, tankönyvek, gyermekmunkák és még számtalan érdekesség látható. Kiemelt figyelmet érdemel egy 1669-ből származó szögmérő és egy XVIII. századi armilláris szféra. A XIX. század végéről származó szemléltetőeszközök legszebbjei a Föld és a Nap keringését modellező tellúriumok, a galvanométer és a Calderoni-féle vízbontó készülék. Mint azt a kiállított muzeális relikviák összetétele is mutatja, sok más mellett az anyanyelvi nevelés, a nyelvhelyesség, a helyesírás, no meg persze a szépírás minden időszakban megkülönböztetett figyelmet élvezett, és a kiállított tárgyak között máig megszívlelendő példákat találhatunk a réges-régi iskolai ereklyék sárguló példányain elmerengve.

Mire inti korunk diákságát mindaz, amit a tapolcai iskolamúzeumban láthatnak? Először is: minden történelmi korszakban fontos volt a tanítás-tanulás ügye. Lelkes tanítók mindig képesek voltak a legjobbat kihozni tanítványaikból. Képesek voltak lelkesíteni, megszerettetni a diákokkal az egyes tantárgyakat és magát a tanulást. E régi korok tanítóinak és tanítványaiknak néma és mégis beszédes tárgyi emlékeit őrzik e múzeum. Arra intve minden eljövendő időszak pedagógusát és fiatalját, hogy legyenek szülőföldjüket ismerő és szerető, művelt magyarok.

Tisztelettel:

Tapolca, 2011. augusztus 31.

Hangodi László
történész-muzeológus

Hangodi, László: At the school museum in Tapolca

Az írás szerzőjéről

Hangodi László

Wass Albert Könyvtár és Múzeum Városi Múzeum, Tapolca, Magyarország

rajzlacy[kukac]gmail.com